

Politiets rusforebyggende tiltak i skolen; vet vi nok?

En teoretisk oppgave

BACHELOROPPGAVE (BOPPG30)

Politihøgskolen

2019

Kand.nr: 101

Antall ord: 6591

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	3
1.1 Forebygging og politiets rolle	4
1.2 Problemstilling	4
1.3 Avgrensning	4
1.4 Begrepsavklaring	5
2 Metode	6
2.1 Hva er metode?	6
2.2 Innhenting av data	6
2.3 Kildekritikk	7
2.4 Forforståelse	7
3 Hoveddel	8
3.1 Rusvaner og årsaker	8
3.1.1 Hvor mange ruser seg?.....	8
3.1.2 Alkohol eller cannabis?.....	9
3.1.3 Når debuterer ungdommer?.....	9
3.1.4 Årsaker til rusproblemer.....	9
Risiko- og beskyttelsesfaktorer blant ungdom mellom 13 og 18 år.....	11
3.2 Personorientert politiarbeid	11
3.2.1 Tverrfaglig samarbeid.....	12
3.2.2 Politiets rolle i samarbeidet.....	13
3.2.3 Politiets verktøy i samarbeidet.....	13
3.2.4 Forebygging i skolen.....	14
3.3 Drøfting av politiets undervisning og bruk av kjernegruppe i skolen	14
3.3.1 Tiltak 1: Undervisning.....	15
Har undervisning i skolen effekt?.....	15
3.3.2 Tiltak 2: Kjernegruppe.....	17
Hva er kjernegruppe?.....	18
Hvilken effekt kan kjernegruppen ha på forebygging av rus?.....	18
4 Avslutning	21
5 Litteratur	22
5.1 Selvvalgt pensum	23

1 Innledning

”Dette er det siste døgnets hendelser” sier politioverbetjenten i det han åpner operasjonsloggen. Loggen er nå på storskjerm, og i fanen over involverte skimter jeg navnet hans, jeg blir sittende i stillhet og i mistro. Jeg tenker umiddelbart at det ikke kan stemme, for den ungdommen som jeg kjenner finnes det ikke noe vondt i, det er sikkert en annen person!

I praksisåret fikk jeg se min hjemlass gjennom politiets øyne. Jeg hadde forut for praksisåret forberedt meg på at jeg kunne møte personer jeg kjente. Til tross for dette ble jeg overrasket da jeg så navnet hans i politiets systemer. Han var i mine øyner en ungdom som var lovende på mange områder og godt likt av alle. Hvordan han nå kunne være loggført i politiets operasjonslogg forstod jeg ikke.

Han var ikke den første eller siste ungdommen jeg møtte med problemer. Alle disse ungdommene som jeg møtte på ville veier tente en nysgjerrighet i meg, og spørsmålet ”hvorfor” lå fremst i pannebrasken min.

Det er på bakgrunn av erfaringene jeg har gjort i praksisåret mitt jeg har fått en interesse for ungdom og forebygging, og det følte naturlig at dette skulle bli temaet mitt i bacheloroppgaven. Jeg har videre spisset temaet mitt til forebygging i skole og mot rus. Jeg har valgt dette temaet fordi jeg har erfart at det meste av problematferd var knyttet til rusbruk, og at skolen var en lett tilgjengelig plattform å finne ungdommen på.

Videre i innledningen vil jeg gå nærmere inn på temaet, valg av problemstilling, avgrensning av oppgaven og begrepsavklaringer. Deretter tar jeg for meg et kapittel om metode før jeg går over på hoveddelen og avslutningen. I hoveddelen av oppgaven vil jeg først se på forholdet ungdom har til rus, før jeg ser på årsaker bak rusproblemer. Videre i hoveddelen skal jeg redegjøre for personorientert forebygging, dette for å danne et bakteppe for de tiltakene jeg senere skal drøfte. I siste del av hoveddelen kommer jeg til å drøfte om tiltakene *undervisning* i skolen og *kjernegruppe* har effekt i rusforebygging, og til slutt komme med en avslutning.

1.1 Forebygging og politiets rolle

Temaet jeg har tatt for meg er forebygging av rus blant barn og ungdom. En sentral del av politiets arbeid omfatter forebygging, og i politiloven (1995) § 2, 1.ledd, nr. 2 fremkommer det at dette arbeidet er en av samfunnsfunksjonene politietaten skal fylle. Tilsvarende blir politiets forebyggende virksomhet dratt frem som fokusområde for norsk politi. Politiets forebyggende virksomhet skal rettes mot alle målgrupper, men barn og unge har en særskilt prioritering i arbeidet (Justis- & beredskapsdepartementet, 2016, s. 5, 9)

En stor del av det forebyggende arbeidet er basert på samarbeid, og politiet er lovpålagt å bidra her (Politiloven, 1995, § 2, 1.ledd, nr. 6). Av samarbeidspartnere blir skolen trukket frem som en av de viktigste, spesielt i det personorienterte arbeidet mot barn og ungdom (Runhovde & Skjevraak, 2018, s. 38). Oppgaven min har derfor stor relevans til politiets arbeid og funksjon. Det burde også være av politiets og samfunnets interesse at tiltak som iverksettes har den effekten som er tiltenkt. Om et tiltak ikke har tiltenkt effekt vil ikke politiet opprettholde den forebyggende funksjonen som etaten skal ha.

1.2 Problemstilling

Ut fra temaet jeg har valgt og interessen for fagområdet, har jeg formulert følgende problemstilling:

Har politiets personorienterte arbeid i skolen noe effekt på forebygging av rusbruk blant ungdom?

1.3 Avgrensning

Oppgaven min tar utgangspunkt i politiets personorienterte arbeid i skolen, og rettet mot rusforebygging. Jeg har begrenset rusbegrepet til å befatte de vanligste rusmidlene, da alkohol og hasj (Amundsen, 2010, s. 7).

Det forebyggende politiarbeidet kan innebefatte mange ulike tilnærminger, men på grunn av oppgavens formelle begrensinger har jeg valgt å bare fokusere på to tiltak i skolen, som er valgt på grunn av deres ulikheter. Tiltaket *kjernegruppe* retter seg mot et enkelt individ, og

baserer seg på å skape et team rundt ungdommen. Til forskjell er tiltaket *undervisning* tiltenkt for en større målgruppe, og belager seg i mindre grad av samarbeid.

Når jeg skal se på undervisning som tiltak, er det politiets undervisningsopplegg jeg ønsker å undersøke, og har derfor ekskludert det forebyggende arbeidet læreren og skolen foretar seg på egenhånd. Når det gjelder det andre tiltaket – kjernegruppe – har jeg også måttet gjøre noen begrensninger her. Det finnes mange ulike faktorer som kan påvirke effekten av tiltak, og samarbeid er en faktor. På grunn av begrensningene i oppgaven har jeg ikke vurdert dette, men heller sett på effekten av selve tiltaket.

1.4 Begrepsavklaring

Jeg skal nå ta for meg noen sentrale begreper som jeg vil definere, og gi en forståelse av hvordan jeg benytter begrepene i oppgaven.

Barn og ungdom: Når jeg refererer til barn og unge i denne oppgaven er dette tiltenkt aldersgruppen 12-18 år.

Effekt: I oppgaven refererer jeg til begrepet ”effekt”. I den utstrekning jeg benytter dette ordet, refererer jeg til effekt i både negativ og positiv forstand.

Rus/rusmidler: Med rusmiddel menes en substans som inntas for å oppnå beruselse/rus (Amundsen, 2010, s. 28,). Det finnes utallige substanser som kan gi rus, men i denne oppgaven har jeg begrenset meg til rusmidlene alkohol og cannabis/marihuana.

Forebygging: ”Å forebygge vil si å være i forkant og hindre at noe negativt skjer” (Lie, 2015, s 19). I politiets arbeid omhandler dette å forhindre kriminalitet. Forebygging er et bredt begrep og kan omfatte mye, men man skiller som regel mellom, primær-, sekunder- og tertiærforebygging. Primærforebygging er de tiltakene som retter seg mot store deler av befolkningen. Sekundærforebygging omhandler tiltak mot individer, mens tertiærforebygging er tiltak mot gjentagende lovbrudd (Gundhus, 2015, s. 195). I kapittel 3.2 redegjør og definerer jeg for politiets personorienterte forebygging.

Risiko- og beskyttelsesfaktor: Disse refererer til faktorer som gjennom forskning har vist seg å ha en sammenheng med problemutvikling hos individer. Risikofaktorer er betegnelsen på faktorer som kan medføre eller forutsi negativ utvikling i adferd. Motsatt er beskyttelsesfaktorer betegnelsen på faktorer som kan virke beskyttende for utvikling av problematferd (Schancke, 2012, s11).

2 Metode

I metodekapitlet skal jeg gå nærmere inn på hva metode er, hvilke data og innhenting av data jeg har valgt, samt gjøre kort rede for kildekritikk og førforståelse.

2.1 Hva er metode?

Dalland (2017, s. 52) skriver at metodevalget er redskapet man benytter på veien til å undersøke sitt tema. Metoden er din tilnærming til innhenting av informasjonen som skal være med på å belyse og utforske en problemstilling (Dalland, 2017, s. 52).

For å besvare problemstillingen har jeg valgt en teoretisk tilnærming som fremgangsmåte. Denne formen for oppgave basere seg på allerede eksisterende litteratur og forskning. Besvarelsen inneholder dermed litteratur og forskning som er forankret i både kvalitative og kvantitative studier.

Begge disse formene for litteratur kan bidra til å si noe om samfunnet vi lever i, men på hver sin måte. Den kvalitative metoden belyser opplevelser og erfaring, og i motsetning kan den kvantitative metoden belyse målbare verdier, som gjennomsnitt og prosenter (Dalland, 2017, s. 52).

2.2 Innhenting av data

En stor del av oppgaven har gått til innhenting og bearbeiding av litteratur og forskning. Det har vært utfordrerne å finne litteratur på enkelte områder. Det har vært lite relevant litteratur å støtte seg på innen tiltaket ”kjernegruppe”, delvis også politiets utforming og innhold i undervisning i skolen. Derfor har jeg benyttet enkelte kilder som ikke nødvendigvis er spesielt

relevant for tiltakene, men har da forsøkt å bygd opp under dette og supplert med annen litteratur og kunnskap, og gitt det en overføringsverdi.

Innsamlingsprosessen har bestått av søk i ulike søkemotorer, blant annet i; Google Scholar, Google Søk, Oria, Regjeringen og FHI. I disse søkene har jeg benyttet meg av en sammensetning av ord som; rus, narkotika, rusproblemer, alkohol, cannabis, årsaker, ungdom, barn, forebygging, effekt, kjernegruppe, oppfølgingsteam, undervisning, skole, tverrfaglig, evaluering og virkning. Jeg har også undersøkt og hentet inn relevant faglitteratur fra politihøgskolen og pensum tilhørende skolen.

2.3 Kildekritikk

I utvelgingen av forskning forsøkte jeg å benytte meg av litteratur som har høy relevans for problemstillingen min. Jeg har så godt det lar seg gjøre forsøkt å finne det mest oppdaterte av studier og litteratur på områdene jeg har undersøkt, samt kilder med mest pålitelighet.

Litteraturen jeg har landet på kommer fra forskjellige kilder og er produsert med ulike formål, dette gjelder også hovedkildene mine. Lies (2015) bok "I forkant" og boken "Atferdsproblemer blant barn og unge" (Nordahl, Sørlie, Manger, & Tveit, 2009) er fagbøker produsert for å øke og utvide kunnskapen til fagfolk og studenter. Annen litteratur jeg har benyttet er studier som inneholder systematiske vurderinger av kvalitative og kvantitative data, Eksempelvis er NOUs (2003:4) rapport om forskning på rusmiddelfeltet basert på kvantitativ og kvalitativ forskning, mens statistikker fra Ungdata (Bakken, 2018) er ren kvantitativ data.

2.4 Forforståelse

Thurèn (2009) skriver at "[m]ed forforståelse menes at vi ikke oppfatter virkeligheten kun gjennom våre sanser. Det som framstår som rene sanseintrykk, inneholder i virkeligheten en god porsjon tolkning" (s. 66). Vår forforståelse påvirker hvordan vi tolker og hva vi vektlegger av informasjonen. Når man skal starte en undersøkelse – eksempelvis en bacheloroppgave – er dette som regel ikke uten en viss oppfatning, altså forforståelse, om hva

man forventer å finne (Johannessen, Tuft & Christoffersen, 2015, s.35). Det er derfor viktig å kjenne til sin forforståelse, og ikke la den påvirke hvilken forskning som blir brukt (Johannessen, et al., 2015, s. 36).

Da jeg startet bachelor-prosessen hadde jeg noe kunnskap om tiltakene, effekten og årsaker til rus, men jeg hadde selvfølgelig opparbeidet min egen tolkning av temaene. Mye av dette har jeg utviklet i løpet av praksisåret mitt og i politiutdanningen. Rundt temaet rus og utvikling av rusproblemer hadde jeg en forståelse av at dette var komplisert og sammensatt, men ikke i hvilken utstrekning det gjald. Effekten av undervisning hadde jeg lite tiltro til, og var av den oppfatningen om at det ikke ble lagt så mye arbeid i utarbeiding av undervisningsopplegg. Kjernegruppen kanskje det tiltaket jeg hadde minst kunnskap om fra før, og til tross for dette, hadde jeg relativt stor tiltro til at dette var et tiltak som kunne ha en positiv effekt.

3 Hoveddel

Jeg har valgt å strukturere hoveddelen av oppgaven på følgende vis: først tar jeg for meg sentral teori og litteratur som berører problemstillingen min, og deretter drøfter jeg oppgaven i lys av faglitteratur opp mot tiltakene jeg har valgt å fokusere på, for å svare på problemstillingen.

3.1 Rusvaner og årsaker

3.1.1 Hvor mange ruser seg?

I en undersøkelse gjort av Ungdata i 2018 fremkommer det at 80 % av ungdommen hadde konsumert alkohol innen utgangen av 3. videregående og 3 % hadde prøvd cannabis (Bakken, 2018a, s. 99,103). Statistikken for bruk av alkohol og marihuana blant ungdom har generelt vært nedadgående i en lengre periode, men tallene for de siste årene viser at utviklingen har stagnert. Når det kommer til rusmiddelbruk blant ungdom, ser man at rusmidlene alkohol og cannabis er de mest utbredte (Bakken 2018a).

For alkohol vises en negativ utvikling blant videregåendelever i de siste rapportene, spesielt blant gutter. Tallene viser også at det har skjedd en økning i bruken av cannabis blant gutter (Bakken, 2018a, s. 99, 103). Cannabisbruken blant Oslo-ungdommen viser en økning med 7

prosentpoeng, og er nå på 17% (Bakken, 2018b, s. 60). Man kan se noen av de samme tendensene på landsbasis, men ikke like markant som i Oslo (Bakken, 2018a, s. 103).

3.1.2 Alkohol eller cannabis?

I Folkehelseinstituttets rapport fra 2017 trekkes det linjer mellom alkohol- og cannabisbruk. Undersøkelsen viser at de som brukte cannabis også hadde gjennomsnittlig høyere drikkefrekvens, sammenlignet med gruppen som ikke brukte. Denne trenden har vært vedvarende i de årene undersøkelsen har blitt gjennomført (Bye & Skretting, 2017, s. 39).

Rapporten viser ikke bare høyere drikkefrekvens, men også konsumering av alkohol i større volum. Sammenlignet med gruppen som ikke brukte cannabis, hadde gruppen som brukte cannabis flere situasjoner hvor de konsumerte større mengder alkohol. I rapporten fremkommer det at det ikke er noe som tyder på at cannabis er en erstatning for alkohol, men heller at de som bruker cannabis som oftest ruser seg på alkohol også (Pape et. al. ref. i Bye & Skretting, 2017, s. 39).

3.1.3 Når debuterer ungdommer?

Det er ikke lett å stadfeste nøyaktig når ungdommen debuterer med rusmidler. Ungdommen er individuelt forskjellig og starter på ulike tidspunkt. Likevel ser man drastisk endring i rusvanene i det barna går inn i ungdomsårene. Ifølge statistikken ser vi at det i 8. klasse er 4% av ungdommen som har vært beruset på alkohol, nærmere 70% i slutten av tenårene (Bakken, 2018, s. 58). Tallene fra Oslo-området viser at det i 8. klasse er 4 % av guttene som har som har prøvd cannabis, og imot 38 % i 3. klasse på videregående (Bakken, 2018, s. 60). Ut fra disse tallene kan vi derfor si at det er mye som tyder på at de fleste blir introdusert for alkohol og cannabis i løpet av ungdomsårene.

3.1.4 Årsaker til rusproblemer

Det har lenge været en forestilling om at individer fra lav sosial klasse ruser seg hyppigst, men undersøkelser gjort i Oslo viser noe annet. Tallene Pedersen (2015, s.19) presenterer viser at ungdom fra de velstående delene i Oslo har høyere rapportert forbruk, sammenlignet med de som kommer fra andre deler av Oslo. Ser man derimot på hvem som opplever mest problemer som følge av rus – eksempelvis slagsmål, skader og blackout – viser tallene det

motsatte, og områdene med lavest sosial klasse er hyppigst representert. Funnene påpeker at det ikke er en synlig sammenheng mellom frekvens av rusbruk og problemer knyttet til rus. Pedersen (2015, s.19) mener at svaret kan ligge i at befolkningen fra lavere sosiale klasser har flere faktorer i livet som gjør dem sårbare, sett oppimot velstående områder.

Pedersen (2015) mener at det finnes en forskjell i personers sårbarhet som gjør enkelte mer eksponert for rusrelaterte problemer. Faktorene Pedersen refererer til er også kjent som risiko- og beskyttelsesfaktorer. I en kartlegging av hvem som befinner seg i faresonen for å utvikle rusrelaterte problemer, må man vurdere hvilke faktorer som er tilstedte rundt individet (Helsedirektoratet, 2010, s. 13).

Gjennom et livsløp er vi alle utsatt for ulike risiko- og beskyttelsesfaktorer, men det er ikke alle som får problemer med rus. Rusproblemer kan ikke i seg selv forklares utfra en enkelt risiko- eller beskyttelsesfaktor. Det er den totale belastningen risikofaktorene utgjør, og fravær av beskyttelsesfaktorer som sier noe om disposisjonen til å utvikle rusproblemer (Helsedirektoratet, 2010, s. 16).

Risiko- og beskyttelsesfaktorer finnes på ulike nivåer; samfunns-, gruppe- og individnivå. På samfunnsnivå kan faktorer som; høy/ lav sosioøkonomisk status, bomiljø, toleranse til rus i nærmiljøet, være noen faktorer som påvirker individenes disposisjon for rus (Helsedirektoratet, 2010, s. 17). På samfunnsnivå vil et nærmiljø med fattigdom, forfall, kriminelle subkulturer og mangel på fritidstilbud kunne føre til negativ utvikling hos ungdom (Nordahl 2009, s. 96).

På gruppenivå handler det om individets forhold til grupper. Faktorer som er aktuelle å se på her er tilpasningsevne på skolen, sosialisering med jevnaldrende, familieforhold og oppdagerstil (Helsedirektoratet, 2010, s. 17).

Det siste nivået er selve individet. Dette nivået viser til individet og hvilke egenskaper og personlighetstrekk som kan bidra til en økt risiko. Dette kan være faktorer som personlig robusthet, evne til å reagere på omgivelser og tilknytningsevne. Personlighetstrekk som er knyttet til spenningsøking og eventyrlyst er også noe som kan medføre større fare for utprøving av rusmidler. Likeså er psykisk helse en faktor, enkelte psykiske lidelser gir en signifikant høyere risiko for å utvikle rusproblemer (Helsedirektoratet, 2010, s. 17,18).

Risiko- og beskyttelsesfaktorer blant ungdom mellom 13 og 18 år

Ungdomsårene 13-18 år kan i seg selv være en risiko. Ungdommen opplever mye endring i disse årene og utvikler seg som individer. Alt i fra kroppslig, mentale og miljømessige endringer. I denne tiden går man fra barneskole til ungdomsskole og videre til videregående, og i disse overgangene er ungdommen sårbare (Helsedirektoratet, 2010, s. 20).

I sosiologisk teori representerer tenårene en tid med uro og risiko (Frønes, 2013).

Ungdommen er inne i en periode av livet hvor selvstendighetsutvikling står i høysete, noe som innebærer en viss risiko. I denne tiden er det jevnaldrende som har størst påvirkning på individet, som blir primærgruppen for dets sosialisering. Gjennom jevnaldrende utvikler ungdommen selvforståelse og identitet, med særlig hensyn til avvikende gruppesosialisering (Frønes, 2013, s.23). Egenskaper og faktorer som fremheves for å redusere risikoen for skjevutvikling i denne perioden er positive relasjoner til jevnaldrende, sosiale evner, fleksibilitet, emosjonell stabilitet og foreldre med klare regler og forventninger (Helsedirektoratet, 2010, s 25).

Årsakene til at noen utvikler rusproblemer er altså sammensatte og komplekse. Det er ikke én faktor alene som kan predikere om noen vil utvikle rusproblemer, årsakene til personer med rusproblemer er forskjellige, og det kan være vanskelig å utvikle en universell løsning på problemene. I den kommende delen av skal jeg se på to tiltak som har til hensikt å forebygge rus blant ungdom. Før jeg kommer til drøftingen av hvilken effekt tiltakene *undervisning* og *kjernegruppe* kan ha, skal jeg redegjøre for den forebyggende modellen disse tiltakene faller under.

3.2 Personorientert politiarbeid

Det finnes ulike forebyggende strategier politiet kan benytte. Noen av strategiene retter seg mot lokalsamfunn, noen mot situasjoner og noen mot individer. Når politiet retter sitt arbeid mot enkelte individer er vi innenfor det som blir omtalt som personorientert forebygging (Lie, 2015, s. 74).

I personorientert forebygging er det individet som står i fokus. Modellen legger vekt på å forebygge problemutvikling hos enkeltindivider ved å se på individets sårbarheter og utfordringer og bakenforliggende årsaker (Lie, 2015, s. 74). Metoden retter seg i all hovedsak mot to målgrupper; barn og unge som befinner seg i risikozonen for å begå kriminelle handlinger, og/eller barn og ungdom som gjentatt begår straffbare handlinger (Justis- & politidepartementet, 2005, s. 82).

3.2.1 Tverrfaglig samarbeid

Når vi ser på hva som forårsaker kriminelle handlinger ser vi at det er sammensatt og komplekst (Lie, 2015, s. 75). Dette gjelder også for rus og uønsket rusadferd. Lie (2015 s. 75) skriver i sin bok at tiltak rettet mot å forebygge kriminalitet derfor må være mangfoldige. Tiltakene kan ikke bare være fokusert rundt straff, men må også rette seg mot å håndtere bakenforliggende årsaker til kriminalitet. Nordahl et. al. (2009) poengterer viktigheten av samarbeid når man står overfor komplekse og sammensatte problemer. I boken argumenteres det for at en etat ikke alene disponerer de nødvendige ressursene, og innehar heller ikke kompetansen som kreves for å yte den nødvendige bistanden (Nordahl, 2009, s. 169).

Argumentet om at en etat alene ikke er rustet til å behandle komplekse og sammensatte problemer kan være spesielt gjeldende for politiet. I politietaten finnes ikke de ressursene som skal til for å håndtere komplekse problemer som rus, og det jobbes i liten grad med dypere og bakenforliggende årsaker, noe Lie (2015, s. 75) kaller for symptombetinget arbeid. Rus kan være et symptom på mange negative faktorer i et individs liv. Politiet jobber med å få vekk rusen, gjerne med å håndheve lov og slå ned på bruken. Arbeidet retter seg altså ikke mot det som skaper problemet, men heller å slå ned på symptomet. Det er blir derfor viktig at politiet jobber sammen med andre aktører i det forebyggende arbeidet, noe som er kjernen i det personorienterte politiarbeidet (Lie, 2015).

En sentral del av arbeidet baserer seg altså på et tverrfaglig og tverretatlig samarbeid hvor formålet er å arbeide mot kriminalitet. Et slik samarbeid er strukturert gjennom ”samordning av lokale kriminalitetsforebyggende tiltak”, også kjent som SLT. Samordningen er ment til å effektivisere allerede eksisterende tiltak, dette ved å samarbeide slik at man utfyller og støtter opp rundt hverandres arbeid (Justis- & politidepartementet, 2005, s 90)

3.2.2 Politiets rolle i samarbeidet

Samarbeidet mellom etatene reguleres av lover og instruksjoner, og de forskjellige etatene har sine regelverk som må følges. Politiets samarbeidsplikt reguleres av politiloven (1995) § 2, nr. 6 og politiinstruksen (1990) § 15-1.

Det fremkommer altså at politiet *skal* samarbeide, men hvilken rolle har politiet i samarbeidet? Politiet innehar mye informasjon gjennom sine analyseverktøy, registre og det oppsøkende arbeidet. Politiet er aktiv ute og snakker med barn- og ungdomsmiljøer og har muligheten til å avdekke utvikling av kriminelle miljøer (Justis- & politidepartementet, 2005, s. 90). Andre etater driver ikke med det samme oppsøkende arbeidet og får dermed ikke samme informasjon gjennom sitt arbeid, selv om informasjon er sentral for deres virkeområde (Lie, 2015, s. 103). Derfor er det viktig at politiet deler den informasjonen som kan bidra til at etater og andre i felleskap kan sette inn riktige tiltak (Justis- & politidepartementet, 2005, s. 90).

St.meld.nr.42 beskriver politiets rolle i samarbeidet som ”Politiets rolle blir primært å gjøre de andre deltakerne oppmerksom på unge med slik adferd, skrive gode situasjonsrapporter og ha en pådriverrolle for å bidra til at disse får nødvendig oppfølging av kommunen” (Justis- & politidepartementet, 2005, s. 90). For at politiet skal kunne opprettholde denne rollen er det viktig at politiet har kompetansen og verktøyet for å utføre dette arbeidet.

3.2.3 Politiets verktøy i samarbeidet

Som en del av det personorienterte arbeidet er bekymringssamtalen ett av de viktigste verktøyene som politiet har i arbeidet med risikoungdom (Lie, 2015, s. 118).

Bekymringssamtalen er et kartleggingsverktøy som kan bidra til å identifisere individets risiko- og beskyttelsesfaktorer (Lie, 2015, s. 119). For mange kan det å avdekke bekymring være vanskelig, spesielt for de som befinner seg rundt ungdommen. Dette fordi overgangen mellom problemfylt og normal rusadferd ofte kan være flytende (Helsedirektoratet, 2010, s. 15). I motsetning til mange andre har politiet kompetanse til å avdekke tegn på uønskede adferd, noe som er viktig at benyttes (Politidirektoratet, 2011, s. 19).

Når politiet har avdekket grunn til bekymring vil dette være et grunnlag for å iverksette forebyggende tiltak (Politidirektoratet, 2011, s. 18). Politiet må da ta utgangspunkt i de behovene som er avdekket i samtalen, og involvere fagpersoner fra andre offentlige instanser

som er egnet til å jobbe videre med bekymringen (Politidirektoratet, 2011, s. 19).

Eksempelvis om ungdommen sliter med skolefaglige prestasjoner og fravær, vil det være hensiktsmessig å involvere skolen i arbeidet.

3.2.4 Forebygging i skolen

Lie (2015, s.74) skriver at skolen utgjør en sentral aktør i barnas liv, noe som gjør at skolen inngår som en av politiets viktigste samarbeidspartnere i arbeid med barn og unge – som tilbringer mye av sin hverdag her (helsedirektoratet, 2012, s. 8). Dette gjør det mulig for både skolen og politiet å kunne drive langsiktige tiltak som over tid kan påvirke de sosiale verdiene hos ungdommen (Balchen 2004 s. 22).

Både skolen og politiet har felles interesse for ungdommens liv og helse. Skolen har på sammen måte som politiet et ansvar for å sørge for barnets beste, noe som gjenspeiles i opplæringsloven: ”Skolen skal arbeide kontinuerleg og systematisk for å fremje helsa, miljøet og tryggleiken til elevane [...]” (Opplæringslova, 1998, § 9, A-3, 2.ledd.). Fordi begge etatene er lovpålagt å jobbe for barnets beste, vil et godt samarbeid rundt det forebyggende arbeidet være av etatenes felles interesse.

Samarbeidet mellom politiet og skolen kan innebære så mangt, og inneholder alt fra undervisning om konsekvenser og lovovertridelser, til arbeid med enkeltindivider (Lie, 2015, s. 85). I undervisningen er det hovedsakelig skolen som har ansvaret for det kriminalitetsforebyggende arbeidet sammen med elevenes foresatte. Likevel skal politiet bidra, og bidraget skal supplere det forebyggende arbeidet skolen bedriver (Kirke-, utdannings- & forskningsdepartementet, 2000, s 78).

3.3 Drøfting av politiets undervisning og bruk av kjernegruppe i skolen

Nå skal jeg drøfte effekten av to tiltak politiet kan iverksette, hvor skolen blir benyttet som forbyggende arena. Det første tiltaket retter seg mot en bred målgruppe, og omhandler politiets undervisningsvirksomhet i skolen. Det andre tiltaket er kjernegruppe, og retter seg mot individet.

3.3.1 Tiltak 1: Undervisning

Det finnes ikke noen overordnet veileder eller retningslinjer for hvordan politiets undervisning i skolen skal foregå (Lie, 2015, s. 89). Det har derfor vært vanskelig å finne noe konkret om undervisningsopplegg politiet benytter, og da spesielt oppimot rus. Grunnet vanskelighetene med å finne utarbeidede undervisningsopplegg rundt rustematikken, har jeg derfor benyttet meg av programmet ”Politiets skoleperm” presentert av justisdepartementet i 1997, som et bilde på politiets undervisning i skolen.

”Politiets skoleperm” er utarbeidet for å gi lokale politi- og lensmannskontor en metodisk tilnærming til å drive forebyggende undervisning i skolen. Programmet legger opp til én undervisningstime årlig fra grunnskolen til 10. trinn. Undervisningen er også er tilpasset skolens egne undervisningsopplegg gjennom de ulike trinnene. Innholdet i undervisningen vil være fakta om kriminalstatistikk, regler, lov, samt hva som er ”rett” og ”galt” utfra en juridisk forståelse (Kirke-, utdannings- & forskningsdepartementet, 2000, s. 80).

Undervisningsprogrammet ”Politiets skoleperm” bærer mange likheter til den tilnærmingen jeg har observert i praksis, dette til tross for at programmert ble utarbeidet i 1997. Min forståelse er at tilnærmingen er den mest brukte også når det kommer til politiets rusundervisning i skolen. Med utgangspunkt i dette, skal jeg videre se på om en slik form for undervisning fra politiets side kan ha effekt på det rusforebyggende arbeidet.

Har undervisning i skolen effekt?

I 2012 kom Kunnskapssenteret med en rapport som tok for seg effekten av primærforebyggende tiltak mot blant annet bruk av alkohol og cannabis hos barn og unge (Kunnskapssenteret, 2012). I rapporten presenteres en systematisk oversikt over ulike forebyggende tiltak mot rus. Rapporten viser blant annet til skolebaserte tiltak. Funnene som ble gjort viste at tiltak som fokuserte på kunnskap hadde god effekt på å redusere bruken av marihuana, mens den samme tiltaksformen i liten grad påvirket bruken av alkohol (Kunnskapssenteret, 2012, s. 44). Til tross for at tiltaket viste gode resultater mot bruken av marihuana, viser ikke rapporten om gruppen tiltaket rettet seg mot befant seg i risikosoner for å utvikle rusproblemer. Tiltak som rettes mot undervisning og kunnskap blir kritisert for dette, og det blir påpekt at forskning ikke i tilstrekkelig grad har fokusert på effekten av tiltaket for denne målgruppen (NOU, 2003:4, s.124).

Det kan tenkes at noe av problemet ligger i at politiets undervisning i skolen omfatter en for stor målgruppe, og at man av den grunn ikke klarer å tilpasse undervisningen mot elever i faresonen. Undervisning som tilnærming i politiets arbeid har til hensikt å endre holdningen til en større gruppe. Noe av kritikken som har vært rettet mot politiet går akkurat på dette, at tiltakene tar sikte på å forebygge mot en for bred målgruppe, da gjerne hele klasser og årstrinn (Balchen, 1998, s. 114). Den samme kritikken har "Politiets skoleperm" også fått, og det framgår at metoden i liten grad er fokusert på individendringer (Kirke-, utdannings- & forskningsdepartementet, 2000, s 80). Selv om boken til Balchen og "Politiets skoleperm" begynner å bli noen år gamle, ser jeg paralleller mellom denne kritikken og hvordan det ble gjennomført der jeg hadde praksis. Hvor undervisningen bar preg av å være generell og skulle passe til flere klassetrinn og skoler, og var ikke tilpasset enkelte individs og klassers behov og utfordringer.

En måte man muligens kan oppnå bedre innvirkning hos enkelte elever på, kan være å involvere dem mer i undervisningen. Forskningen viser at enkelte former for undervisning kan gi bedre effekt enn andre. Undervisningsopplegg som fokuserer på interaktivitet er vist til å ha bedre effekt enn rene kunnskapsstyrte tiltak, fordi interaktive tiltak fokuserer på elevmedvirkning. Ved å ha interaktiv undervisning, kan man øke eller styrke elevers evne til å ta valg, noe som flere mener kan gi effekt (NOU, 2003:4, s. 63).

Når det gjelder rus og atferd, hevder Lie (2015, s. 90) at ved å fokusere på å både øke den sosiale kompetansen hos elevene, og å forebygge atferdsproblemer, vil man kunne oppnå bedre resultater sammenlignet med å bare fokusere på ren rusforebygging. Forskning på området støtter oppunder det Lie mener. Undervisning som omfatter trening i sosiale ferdigheter, evne til å stå imot sosialt press, informasjon og trening i selvbestemmelse viste å ha en signifikant effekt. Dette studiet ble vurdert til å ha en høy kvalitet på empirien (Kunnskapssenteret, 2012, s. 44). I likhet med som det har blitt trukket fram tidligere i oppgaven, utgjør sosiale evner en sentral faktor i utviklingen til 13-18-åringer, og styrking av dette kan virke beskyttende (Helsedirektoratet, 2010). Basert på dette, kan det virke hensiktsmessig at politiets undervisningsmetodikk tar høyde for dette, og legger undervisningen opp slik at fokus på sosial kompetanse blir vel så viktig som rustematikken i seg selv.

Selv om det foreligger en del forskning på området har skolebaserte tiltak fått en del kritikk for å være svakt forankret i empiri og teori. Tiltakene har ofte blitt evaluert gjennom

forskernes subjektive erfaringer og synsing, og en slik evaluering av tiltak er ikke tilfredsstillende nok for å bedømme den faktiske effekten (Runhovde & Skjevraak, 2018, s. 25). Av de tiltakene som er evaluert blir det rettet kritikk mot at de i liten grad ser på den langsiktige effekten, og det etterlyses gode og robuste studier med lengre oppfølgingstid (NOU, 2003:4, s.124). Til tross for at metodene og forskningen er blitt kritisert, peker mesteparten av studiene på at gitte undervisningstiltak i skolen kan ha positiv effekt på rusforebygging, hvor tiltak som interaktivitet og styrking av sosial kompetanse blir trukket fram som mest hensiktsmessig. Videre vil det være opp til politiets praksis rundt undervisningsopplegg å gjenspeile hva forskningen sier.

Som Lie (2015, s. 85) skriver er politiets undervisning basert på foredrag om lovbrudd og konsekvenser, og som regel i form av enveisundervisning. Fremstillingen Lie har av politiets undervisnings-format stemmer godt med det vi har sett av programmet ”Politets skoleperm”, og den erfaringen jeg tilegnet meg i praksis. Ut fra dette kan det virke som at politiet i liten grad benytter seg av forskningen, og forholder seg til den tradisjonelle metoden, til tross for at dette programmet allerede i 1997 ble vurdert til å ikke inneholde tilstrekkelig faglig grunnlag (Kirke-, utdannings- & forskningsdepartementet, 2000, s 80). Noe av roten til dette kan ligge i mangelen på et overordnet undervisningsopplegg eller føringer for politiets arbeid i skolen (Lie, 2015, s.89). Om det var utarbeidet nasjonale retningslinjer med forslag til undervisningsprogram basert på kunnskap og forskning kunne det muligens økt effekten av denne formen for rusforebygging.

3.1.2 Tiltak 2: Kjernegruppe

Gjennom praksisåret mitt ble jeg introdusert for noe som ble kalt for ”kjernegruppe”. Politistasjonen jeg var i praksis hos hadde utarbeidet et tiltak som baserte seg på å danne rammer for elever i ungdomsskolen som slet faglig, og som var på vei mot en negativ utvikling. Dette tiltaket innebar et tverrfaglig samarbeid mellom politi, skole, barnevern, foreldre og eventuelle andre etater – avhengig av hvilken utfordring man stod overfor. Dette tiltaket framstod som hensiktsmessig og interessant å se nærmere på, og derfor valgte jeg å ta det med i min bacheloroppgave som ett av tiltakene politiet kan ha i sitt rusforebyggende arbeid. Imidlertid finnes det lite litteratur på dette området, men både Vennesla kommune og Mandal kommune har gjennomført lignende tiltak som også er blitt kalt for ”kjernegruppe”. Jeg baserer derfor en del av fremstillingen av tiltaket på egne erfaringer fra praksisåret,

rapportene fra Vennesla og Mandal kommune, samt tilsvarende og relevante tiltak og litteratur som kan trekke paralleller til kjernegruppe-prosjektet.

Hva er kjernegruppe?

Som en del av et større EU-prosjekt utarbeidet Vennesla kommune i 2001 til 2004 et tiltak som skulle rette seg mot barn og ungdom. Tiltaket ble kalt for ”kjernegruppe” og skulle basere seg på helhetstenkning i det forebyggende arbeidet (Berglien og Skovly, 2005 ref. i Thorsen, 2011, s. 4). En del av helhetstenkningen baserte seg på å iverksette tiltak på flere arenaer og dette gjennom et tverrfaglig samarbeid. Bergelig og Skovly bruker begrepet ”tverrfaglig oppfølgingsteam” for å beskrive gruppen (ref. i Thorsen, 2011, s. 5). Arbeidet var forankret i kommunens SLT- koordinering, og ble vedtatt som et tiltak i kommunens handlingsplan for forebygging på individnivå (ref. i Thorsen, 2011, s. 5).

Hvem som deltar i arbeidet kan variere, men kjernegruppen er sammensatt av noen faste instanser og etater, da blant annet politi, skole, helsesøster og barnevernstjenesten. Gruppen kan også invitere andre instanser inn, for å dekke det individuelle behovet til den risikoutsatte eleven (ref. i Thorsen, 2011, s. 5).

Tilbudet blir beskrevet som et lavterskeltilbud, og det er ingen avgrensning på hvem som kan få tilbud om hjelp i kjernegruppen. Arbeidet er hovedsakelig rettet mot barn og unge mellom 12 og 21 år som er står i risikozonen for å droppe ut av skolen. De som får tilbud om å motta kjernegruppens støtte kan selv bestemme om de ønsker dette eller ikke, og samarbeidet er avhengig av frivillighet og tillatelse fra ungdommen og deres foresatte – noe som kan være en utfordring (ref. i Thorsen, 2011, s. 5).

Hvilken effekt kan kjernegruppen ha på forebygging av rus?

Kjernegruppen baserte seg på det Vennesla kommune kalte for ”helhetstenkning”. I korte trekk består dette av å iverksette tiltak på flere arenaer samtidig. Som vi har sett på tidligere er årsaken til rusproblemer et produkt av risikofaktorer på flere nivåer og plattformer, og ved å sette inn tiltak på disse plattformene kan det tenkes at man kan oppnå gode resultater.

Om vi ser på skolen og familieforhold er dette blant annet noen av plattformene som kan utgjøre en beskyttelse og en risiko. Mye tyder på at barn som opplever et konfliktfylt skolemiljø, dårlige relasjoner mellom lærer og elev, kan oppleve en negativ endring i adferd

(Nordahl et al., 2009, s. 94). Man vet også at forelders kompetanse har stor innvirkning på ungdommens utvikling, da som evne til å veilede, grad av oppfølging, kontroll og grensesetting (Nordahl et al., 2009, s. 91). I litteraturen blir faktorer som å styrke forelders kompetanse, bidra til å øke skoleprestasjoner, samt øke individets egen sosiale kompetanse trukket fram som faktorer som kan beskytte ungdom fra å utvikle rusproblemer (Helsedirektoratet, 2010, s. 26). Det kan tenkes at å iverksette tiltak på disse ulike plattformene gjennom kjernegruppen vil kunne redusere individets risikofaktorer, og styrke beskyttelsesfaktorer og hindre en negativ rusutvikling.

Selv om det teoretisk sett kan fremstå som at tiltaket kan ha effekt, er det lite forskning og relevant litteratur på kjernegruppen. Dette gjør at det er vanskelig å måle den faktiske effekten av tiltaket, men i litteraturen har jeg funnet et tiltak som bærer noen av de samme likhetstrekkene som kjernegruppen har. Tiltaket heter ”Multisystematisk terapi” (MST). MST og kjernegruppen baserer seg begge på å samkjøre tiltak på flere plattformer. Videre er det likheter i at arbeidet består av et tilpasset program, oppfølging og støtte fra et team av fagpersoner (Nordahl et al., 2009, s. 113). Hvor disse metodene i hovedsak skille seg fra hverandre ligger i målgruppen. MST er rettet mot ungdom med kroniske rusproblemer, og blir omtalt som et høytterskeltilbud, mens kjernegruppen er et lavterskeltilbud (Nordahl et al., 2009, s. 113).

I litteraturen har MST som tilnærming vist seg å ha en signifikant positiv effekt på gjentagende og alvorlig rusmisbruk, både på lang og kort sikt (Nordahl et al., 2009, s. 115). Selv om tiltaket her viser god effekt er det vanskelig å si om det er noe overførbarhet mellom resultatet som vises av MST-forskningen og kjernegruppen. MST er et omfattende tiltak for en målgruppe som allerede er kommet langt i problemutviklingen, mens kjernegruppen er et lavterskeltilbud som skal tilbys de som er i faresonen for å utvikle rusproblemer. Ut fra likhetene fremstår det som en teoretisk mulighet at det finnes en overførbarhet, men her kan det være vanskelig å trekke noen klar konklusjon uten nærmere forskning.

Av den forskningen som er gjort på kjernegruppe og oppfølgingsteam blir det trukket frem at slik forskning ikke er helt uproblematisk. Tiltaksformen består av mange individuelle tiltak, og det er vanskelig å separere effekten av ett tiltak oppimot den samlede effekten av gruppens oppfølging (Kvelling & Wendelborg, 2009, s.127).

I rapporten fra NTNU Samfunnsforskning blir effekten av oppfølgingsteam evaluert.

Rapporten konkluderer med at det er vanskelig å måle effekten av et slikt arbeid, men at arbeidsmetoden burde videreføres og utvikles. Selv om det er uklart hvilken effekt slike tiltaket har – viste undersøkelsen at det var en høy gjennomføringsprosent av tiltaket, med få tilbakefall, samt indikasjoner på at ungdommens psykiske helse var forbedret (Kvelling & Wendelborg, 2009, s. 127).

Selv om det er noe uklart hvilken effekt tiltaket har, er det lite som peker mot en negativ effekt. I kontrast til dette problematiserer Lie (2015, s. 135) arbeid som baserer seg på tidlig intervensjon. Hun hevder at man i slikt arbeid ofte kan reagere for tidlig på problemer som normalt vil gå over av seg selv. Ved å iverksette tiltak overfor disse individene kan dette bidra til stemping av individet som avvik (Lie 2015, s. 135). I doktorgradsavhandlingen til Løken (2018) knytter hun Goffmanns stigmatologi oppimot spesialundervisning i skolen. Løken (2018, s. 86) hevder at tiltak som spesialundervisning kan føre til at elevens opplevelse av seg selv ikke samsvarer med hvordan andre tilfører en et stigma. Slike tiltaket kan i ytterste konsekvens medføre at eleven blir stigmatet, og stemplet som et avvik (Løken, 2018, s. 86) Både Løken og Lie problematiserer særtiltak mot individer. Om vi da ser på kjernegruppen gjennom det samme perspektivet kan det tenkes at et slikt tiltak kan være med på å definere ungdom som et problem, som videre kan medføre at ungdommen selv og andre opplever han/hun som avvik.

Konsekvensene av å bli stemplet som avvik kan variere, men ofte vil konsekvensen være utestenging eller utstøtning (Øia, 2013, s. 37). Som vi har sett, har jevnaldrende en sentral påvirkningskraft på hverandre, og ved å bli avvist og utestengt fra de positive ungdomsmiljøene, løper man en stor risiko om å bli tilknyttet et avvikende ungdomsmiljø, og senere utvikle kriminalitetsatferd og rusproblemer (Nordahl et al., 2009, s. 95). Derfor kan kanskje et tiltak som kjernegruppen medføre motsatt effekt enn hva som er tiltenkt i lys av stempingsteorien. Ved bruk av kjernegruppen som tiltak, må det derfor ytterligere forskning til, og det må legges vekt på forholdsmessigheten tiltaket kan ha.

4 Avslutning

I denne oppgaven har jeg sett på tiltakene *kjernegruppe* og *undervisning*, og i hvilken utstrekning tiltakene har en effekt på rusforebygging blant barn og unge. Felles for tiltakene er fraværet av gode studier, hvor effekten både på lang og kort sikt fremkommer.

Undervisning i skolen har også blitt kritisert for å i liten grad måle effekten av tiltaket på risikoutsatte grupper (NOU, 2003:4). Til tross for kritikken, har tiltakene i en viss utstrekning hatt positiv effekt.

For tiltaket undervisning viser studien at effekten kan påvirkes av undervisningsform og innhold. Interaktivitet og undervisning som har fokus på sosiale ferdigheter er trukket fram som de mest lovende tiltakene, i motsetning til den tradisjonelle lov- og konsekvensorienterte undervisningen (NOU, 2003:4 ; Kunnskapssenteret, 2012). Når undervisningsprogram skal anvendes er det viktig å implementere de metodene som gir best effekt, noe det i liten grad tyder på at politiet gjør i rusforebygging. En løsning kan være nasjonale retningslinjer for undervisning, hvor det skisseres ut format og innhold.

Oppfølgingsteam som kjernegruppen er lite forsket på og effekten av samkjøringen av tiltak er vanskelig å måle (Kvelling & Wendelborg, 2009). Det finnes tiltak som i stor grad bærer likhetstrekk med kjernegruppen, men det er vanskelig å si om det er en konkret overførbarhet mellom disse. Forskning av oppfølgingsteam, viser at det er noe bedring i den psykiske helsen blant deltakerne, og ut fra forståelsen av beskyttelses- og risikofaktorer kan derfor tiltaket ha positiv effekt. Men som Lie (2015) skriver bør man være forsiktig med å rette for mye oppmerksomhet mot adferd som kan være bagatellmessig, fordi det i ytterste konsekvens kan motvirke tiltakets formål.

Avslutningsvis sier altså forskningen at begge tiltakene kan ha en positiv effekt, men det er usikkerhet hvorvidt effekten er stor. Det er allikevel lite som viser til negative konsekvenser ved tiltakene (NOU, 2003:4). Totalt sett er det mye som tyder på at tiltakene fortsatt trenger en del forskning for å kunne si i hvilken grad av effekt tiltakene har på det rusforebyggende feltet.

5 Litteratur

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Frønes, I. (2013). *Å forstå sosialisering*. Oslo: Gyldendal

Gundhus, H. O. I. (2015). Forebyggende politiarbeid: i spennet mellom kriminalitetskontroll og trygghet. I Larsson, P. Gundhus, H. O. I. & Graner, R. (red.), *Innføring i politivitenskap* (1. utg. 2.opp. s.178- 204). Oslo: Cappelen Damm

Justis- og beredskapsdepartementet. (2015). *Endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)*. (Prop. 61 LS 2014.2015). Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/0f5847ca5bae4b2996b6441423e5ea09/no/pdfs/prp201420150061000dddpdfs.pdf>

Justis- & politidepartementet. (2005). *Politiets rolle og oppgaver*. (St. meld.nr 42 2004- 2005). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-42-2004-2005-/id199239/>

Johannessen, A., Tufte, P. A. & Kristoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg.). Oslo: Abstrakt

Lie, E. M. (2015) *I Forkant. Kriminalitetsforebyggende politiarbeid* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Politidirektoratet. (2011). *Veileder for politiets bekymringsamtale: Dialog for ansvar og positiv endring*. (POD-publikasjon nr. 2011/8). Oslo: Politidirektoratet

Politiloven. (1995). Lov om politi (LOV-1995-08-04-53). Hentet fra:
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1995-08-04-53>

Politiinstruksen. (1990). Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (FOR-1990-06-22-3963). Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/INS/forskrift/1990-06-22-3963>

Thurén, T. (2009). *Vitenskapsteori for nybegynnere* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Øia, T. (2013). *Ungdom, rus og marginalisering*. Oslo: Cappelen Damm akademisk

5.1 Selvvalgt pensum.

- Amundsen, E. J. (Red.). (2010). *Hva er misbruk og avhengighet; betegnelser, begrep og omfang* (SIRUS-Rapport nr. 4/2010). Hentet fra:
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/276034/sirusrap.4.10.pdf?sequence=3&isAllowed=y>
- Bakken, A. (2018a). *Ungdata (2018): Nasjonale resultater 2018* (NOVA-rapport 8/18). Hentet fra: <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Ungdata-2018.-Nasjonale-resultater>
- Bakken, A. (2018b). *Ungdata (2018): Ung i Oslo 2018* (NOVA-rapport 16/18). Hentet fra: <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Ung-i-Oslo-2018>
- Balchen, P. C. (2004). *Innføring i problemorientert politiarbeid*. Oslo: Politidirektoratet. Hentet fra:
https://www.politilederen.no/dokumenter/Avtaleverket/Innforing_i_POP.pdf
- Balchen, P. C. (1998). *Politiets forebyggende arbeid - begrensinger og muligheter*. Nesbru: Vett & Viten
- Bye, E. K. & Skretting, A. (2017). *Bruk av rusmidler og tobakk blant 15-16-åringene. Resultater fra ESPAD 1995-2015*. Hentet fra:
<https://www.fhi.no/publ/2017/bruk-av-rusmidler-blant-15-16-aringer/>
- Helsedirektoratet. (2012). *Støttmateriell, Rusmiddelforebyggende arbeid i skolen – forslag til læringsaktiviteter* (IS-1978). Hentet fra:
<http://www.forebygging.no/Global/Skole/stottmateriell.pdf>
- Helsedirektoratet. (2010). *Fra bekymring til handling: En veileder om tidlig intervensjon på rusområdet* (Veileder 15-1742). Hentet fra:
<https://helsedirektoratet.no/Lists/Publikasjoner/Attachments/339/Fra-bekymring-til-handling-IS-1742.pdf>

- Justis- og beredskapsdepartementet. (2016). *Handlingsplan for forebygging av kriminalitet* (Handlingsplan 2013–2016). Hentet fra:
https://www.regjeringen.no/contentassets/fda931710c8d4ce9a5dec626ad93d649/handlingsplan-kriminalitetsforebygging_2013.pdf
- Kirke-, utdannings- & forskningsdepartementet. (2000). *Vurdering av program og tiltak for å redusere problematferd og utvikle sosial kompetanse* (Rapport 2000). Hentet fra:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kuf/rap/2000/0016/ddd/pdfv/111356-problematferd.pdf>
- Kunnskapssenteret. (2012). *Effekten av primærforebyggende tiltak mot bruk av tobakk, alkohol og andre rusmidler hos barn og unge* (Rapport nr. 7 – 2012). Hentet fra:
https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/rapporter/2012/rapport_2012_07_for_ebygging_tobakk_rus_v2.pdf
- Kvello, Ø. & Wendelborg, C. (2009). *Prosessevaluering av det treårige prosjekt: oppfølgingsteam for unge lovbrytere*. NTNU samfunnsforskning, Trondheim. Hentet fra:
<https://samforsk.no/SiteAssets/Sider/publikasjoner/prosessevaluering%20oppfolgingsteam%20unge%20lovbrytere.pdf>
- Løken, G. (2018). *Utsatte grupper og kjønnsforskjeller i spesialundervisning og ordinær opplæring* (Doktorgradsavhandling). Høgskolen i innlandet, Elverum
- Nordahl, T. Sørli, M Manger, T. & Tveit, A. (2009). *Atferdsproblemer blant barn og unge* (3. opplag) Bergen: Fagbokforlaget
- NOU 2003:4. (2003). *Forskning på rusmiddelfeltet, En oppsummering av kunnskap om effekt av tiltak*. Oslo: Sosialdepartementet
- Opplæringslova. (1998). Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (LOV-1998-07-17-61) Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-07-17-61>
- Pedersen, W. (2015). *Bittersøtt* (3.utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Runhovde S. B. & Skjevraak P. E. (2018). *Kriminalitetsforebygging på norsk: En kunnskapsoversikt*. Oslo: Politihøgskolen. Hentet fra: <http://www.forebygging.no/Global/kriminalitetsforebygging%20på%20norsk.pdf>

Schanke, V. A. (2012). *Skolen – en viktig arena for forebyggende og helsefremmende arbeid*. Hentet fra: [http://www.forebygging.no/Global/Skolen_Schancke_webversjon_1oktober2012%20\(2\).pdf](http://www.forebygging.no/Global/Skolen_Schancke_webversjon_1oktober2012%20(2).pdf)

Thorsen, E. (2011). *Kjernegruppe i Mandal – tverrfaglig oppfølgingsteam for risikoutsatt ungdom og unge lovbytere*. Hentet fra: http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/04/Rapport_Kjernegrupper_Mandal_endelig_versjon1-3-1.pdf